

образува една, така да се нарече, „кореспондентска мрежа“: всътки народенъ деецъ отъ тази епоха е билъ сжщевременно и кореспондентъ — осведомявалъ своитъ приятели, близки и съмишленици за това, което е научвалъ отъ други чрезъ писма, устно или е видѣлъ и чулъ съ собственитъ си очи и уши. Тази кореспондентска мрежа прилича отчасти на установената въ срѣднитъ вѣкове редовна кореспондентска връзка между по-виднитъ реформатори и хуманисти, които сж били, както казва К. Бюхеръ, „старателни кореспонденти и редовни получатели на новини“¹⁾, но тя се различава отъ службата на така нареченитъ „кореспонденти“ въ западна Европа презъ XV и XVI вѣкъ, които събирали отъ разни мѣста новини и ги съобщавали съ писма на князе, учени, духовници и пр., по това, че последнитъ вършели тази услуга срещу заплащане, създали изкуствено организирана мрежа, съ цель за извличане на по-голѣми материални облаги, когато нашитъ народни дейци си размѣняли писма и преписи отъ обществената си кореспонденция, подтиквани не отъ комерчески или спекулативни съображения, а отъ чисто идеални национални подбуди — да служатъ, да помогнатъ на своя отруденъ народъ да излѣзе отъ невежеството. Добре организираната кореспондентска мрежа у насъ къмъ 30-тѣ и 40-тѣ години на XIX вѣкъ не е, следователно, дѣло на специални организатори, на търговци, целещи чрезъ нейното подобрене да си осигурятъ по-голѣми печалби, а е изникнала отъ само себе си, естествено, непринудено, явила се спонтанно и се развила поради нуждитъ на народното дѣло.

Нашитъ дейци не сж единни по разнитъ въпроси на просвѣтното и образователно дѣло. Нѣкои отъ тѣхъ водятъ оживени полемики съ писма. Едни — В. Априловъ и Райно Поповичъ — полемизиратъ по въпроса за гръцкия езикъ въ българското училище, други — Неофитъ Рилски и Райно Поповичъ — се борятъ срещу руското влияние, което се опитватъ да насадятъ Априловъ и Венелинъ и др. Тѣхнитъ писма сж сжщински статии на сериозни списания или вестници, дори научни студии по учебното ни и книжовно дѣло, добре аргументирани, съдържащи ценни идеи и предложения.

Полемизирайки съ Р. Поповичъ, който защитава тезата, че въ българскитъ училища трѣбва да се изучава гръцкия езикъ, В. Априловъ казва въ едно писмо на гръцки до Р. Поповичъ отъ 2 септемврий 1839 г. между другото: „Казвамъ ви и това още искрено, че мнозина не сподѣлятъ мнението ви по образованието на младежа ни. Впрочемъ всичкитъ народи потвърдяватъ думитъ имъ. Туряте седалището на науката въ Еллада; но римскитъ завоеватели я пренесоха въ Римъ, а отъ тамъ я приеха всичкитъ други на-

¹⁾ Die Entstehung d. Volkswirtschaft, т. I, стр. 239.